

Als je een hamer bent, zie je overal spijkers

Pieter Jan Dijkman
Directeur Wetenschappelijk
Instituut voor het CDA

In bestuurlijk handelen ligt vaak een bepaald mensbeeld besloten. De belastingdienst zag mensen te snel als fraudeur, met ongekend onrecht tot gevolg. En veel overheidsbeleid gaat er vanuit dat burgers uitsluitend gericht zijn op de eigen portemonnee. Wat stellen christendemocraten daar tegenover?

Het is een oude discussie: is de mens daadwerkelijk begaan met andermans wel en wee of is dat slechts een dun laagje vernis dat moet verhullen dat als het er echt op aan komt, hij slechts egoïstisch is en uit louter zelfbehoud handelt?

Veertig jaar geleden, toen het CDA werd opgericht, wilden rooms-katholieken en protestanten elkaar nog wel eens met een christelijk woord over hun mensvisie bestoken. Katholieken wisten te melden dat de mens van nature verlangt naar het goede, maar tragisch genoeg geneigd is een lager goed in de plaats te stellen van een hoger goed. Protestanten wezen dan niet zelden plagerig op de Heidelbergse Catechismus waarin wordt gesuggereerd dat de mens “onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad” is. Het was de tijd dat politiek soms werd gezien als een voortzetting van theologie met andere middelen.

Portemonnee

Toch is nog steeds een relevante vraag voor de politiek en het openbaar bestuur: hoe zien we de mens? De belastingdienst hanteerde het mensbeeld van de kwade genius, van de oplichter. De Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag onder voorzitterschap van CDA-Tweede Kamerlid Chris van Dam schreef: ‘Onder druk van een oververhitte politieke behoefte aan fraudebestrijding’ werden ouders ‘gebrandmerkt als opzettelijke fraudeurs’. Het ongekende onrecht dat volgde, is bekend. Als je een hamer bent, zie je overal spijkers.

Een ander mensbeeld is dat van de calculerende burger, de homo economicus. Veel overheidsbeleid lijkt er vanuit te gaan dat burgers uitsluitend gericht zijn op de eigen portemonnee. Is er kritiek op de Europese Unie? Dan wijzen we op de financiële

voordelen. Hebben we meer leraren nodig? Verhoog dan het salaris. Willen we zorgmedewerkers een hart onder de riem steken? Geef een bonus.

Hoe goedbedoeld ook, het sturen op geld kan averechtse gevolgen hebben. Een bekend voorbeeld in de wetenschappelijke literatuur is het Israëlische kinderdagverblijf. Dat wilde voorkomen dat ouders hun kroost te laat op kwam halen en introduceerde een kleine geldboete. Het gevolg was dat juist meer ouders te laat kwamen. Het op tijd afhalen van kinderen was voortaan niet meer een morele plicht, maar een economische transactie. De sociale motieven verdwenen en tussen ouders en het crèche personeel ontstond een zakelijke verhouding.

Grandeur

Het doet er toe, welk mensbeeld een politicus uitdraagt. In het recent verschenen Om een gemeenschappelijk huis. *Handboek christendemocratie in de praktijk*, dat de BSV-leden hebben ontvangen, is er een hoofdstuk aan gewijd. De christelijke traditie heeft weet van de grandeur van de mens. De mens is in staat tot grootsheid: de bekommernis om de ander, solidariteit, naastenliefde. Na tweeduizend jaar inspireert deze visie nog steeds tot inzet voor de ander en de wereld.

Maar de christelijke traditie is niet naïef. Ze weet ook van de misère van de mens: zijn nietigheid, zwakheid, fouten, het ‘Me, myself and I’. Het is waarschijnlijk zoets als theoloog Reinhold Niebuhr eens zei: ‘De bekwaamheid van de mens voor gerechtigheid maakt de democratie mogelijk, de neiging van de mens tot ongerechtigheid maakt de democratie noodzakelijk.’ Het christelijk mensbeeld is hoopvol én realistisch. En zo hoeft het menselijk tekort, dat er altijd is, ons niet somber te maken, maar mag het juist een extra aansporing zijn tot zorgzaamheid en aandacht voor elkaar. •

In deze rubriek bespreken medewerkers van het Wetenschappelijk Instituut bij toerbeurt een actueel thema vanuit christendemocratisch perspectief

Reageren op dit artikel?
pieterjan.dijkman@wi.cda.nl